

FINANSINIŲ PRIEMONIŲ IR JOMS BŪDINGŲ RIZIKŲ APRAŠYMAS

IŽANGA

Šis dokumentas yra skirtas Banko esamiems ar potencialiems klientams (toliau – Klientai), parengtas atsižvelgiant į Direktyvos 2014/65/EU dėl finansinių priemonių rinkų (MIFID) ir Komisijos deleguotojo reglamento (ES) 2017/565 reikalavimus.

Bankas, vadovaudamasis teisės aktų reikalavimais ir siekdamas, kad Klientas priimdamas sprendimus dėl investavimo galėtų remtis tinkama informacija, pateikia apibendrintą finansinių priemonių pobūdžio ir joms būdingų rizikų aprašymą. Konkreti finansinė priemonė gali turėti papildomų sąlygų ir būtent tai priemonei būdingų rizikos veiksnių.

Šio aprašymo tikslas – pakankamai išsamiai paaiškinti konkrečios finansinės priemonės pobūdį, finansinės priemonės veikimą ir veiklos rezultatus esant skirtingoms rinkos sąlygoms, įskaitant teigiamas ir neigiamas sąlygas, bei tai finansinei priemonei būdingą riziką.

Prieš priimdamas sprendimą dėl investavimo, Klientas privalo susipažinti su šiuo aprašymu. Šis dokumentas nėra investavimo rekomendacija, o taip pat nėra bet kokia kita konsultacija, ir jis nėra pateikiamas kaip asmeninė rekomendacija investuoti į finansines priemones. Prieš priimdamas sprendimą dėl investavimo, Klientas privalo įvertinti, ar tokia investicija atsižvelgiant į jo turimas žinias ir su finansine priemone susijusią patirtį, jo finansinę padėtį ir investavimo tikslus, yra jam tinkama, bei, reikalui esant, kreiptis atitinkamos profesionalios konsultacijos.

1. BENDROSIOS NUOSTATOS

Investuotojo pagrindinis tikslas – siekti teigiamos investicijų ar naudojamų rizikos apsidraudimo priemonių grąžos. Tačiau bet kuri investicija yra rizikinga, todėl investicija gali neduoti lauktos grąžos arba netgi būti nuostolinga. Paprastai tarp tikėtinos grąžos dydžio ir rizikų masto egzistuoja tiesioginis ryšys, t. y. kuo didesnės investicinės grąžos tikimasi, tuo didesnė rizika patirti nuostolį. Atskirų finansinių priemonių rizika yra skirtinga. Vienas iš būdų apriboti nuostolių riziką yra investuoti į finansinių priemonių rinkinį, o ne į vieną ar keletą analogiškų finansinių priemonių. Tokio investavimo tikslas riziką paskirstyti tolygiau ir išvengti vienodo neigiamo poveikio visoms finansinėms priemonėms vienu metu.

Klientas yra pats atsakingas už sprendimą investuoti į vieną ar kitą finansinę priemonę. Klientas privalo reguliariai stebėti savo investicijų būklę, nepriklausomai nuo to, ar jam buvo teikta investavimo rekomendacija dėl tam tikrų investicijų. Klientas turi naudotis visa jam prieinama informacija, kad stebėtų kainų pokyčius ir sektų savo investicijų vertę, įskaitant Banko ar kitų informacijos teikėjų (pvz. prekybos sistemos, Reuters, Bloomberg bei kitų informavimo priemonių) teikiamus duomenis, taip pat informaciją, Kliento gautą savarankiškai.

Šis rizikų sąrašas nėra baigtinis, jame yra nurodytos tik reikšmingiausios rizikos, tačiau sudarant sandorį Klientui gali kilti ir kitos rizikos.

2. BENDROJI INFORMACIJA APIE FINANSINES PRIEMONES IR RIZIKAS

2.1. Skirtingų rizikos tipų apibrėžimas

Reikšmingiausios ir dažniausiai pasitaikančios rizikos, į kurias turi atsižvelgti:

Kainos rizika – galimybė, kad tam tikru dydžiu pasikeis atitinkamos finansinės priemonės kaina.

Rinkos rizika – taip pat vadinama „sistemine rizika“ – galimybė patirti nuostolių dėl veiksnių, lemiančių bendrus atitinkamų finansų rinkų rezultatus.

Likvidumo rizika – rizika, kad tam tikrų finansinių priemonių nepavyks pirkti ar parduoti nepatyrus ženklų papildomų išlaidų dėl nepakankamo likvidumo rinkoje. Finansinės priemonės likvidumą galima įvertinti atsižvelgiant į skirtumą tarp pirkimo ir pardavimo kainos.

Valiutos rizika – rizika, kad investuotojas patirs nuostolių dėl investicijų į užsienio valiuta denominuotas finansines priemones. Klientas turi žinoti, kad investicijų vertė gali kristi dėl nepalankių valiutos kursų svyravimų.

Palūkanų normos rizika – rizika, kad Klientas patirs nuostolių dėl palūkanų normų svyravimų.

Informacinė rizika – rizika, kad Klientas patirs nuostolių dėl to, kad priimdamas sprendimą investuoti į tam tikras finansines priemones jis neturės išsamos informacijos apie emitentą ar turima informacija bus klaidinga.

Sandorio šalies kredito rizika – rizika, kad Klientas patirs nuostolių dėl to, kad kita sandorio šalis, kuri turi kredito įsipareigojimų Klientui ar Kliento naudai veikiančiam Bankui, nesugebės įvykdyti savo įsipareigojimų.

Šalies rizika – rizika patirti nuostolių dėl to, kad konkrečioje šalyje vykstantys nepalankūs įvykiai neigiamai veikia joje registruoto emitento veiklą ir dėl to sumažėja tokio emitento išleistų finansinių priemonių vertė ir (arba) emitento sugebėjimas įvykdyti savo įsipareigojimus.

Teisinė rizika – rizika, kad Klientas patirs papildomų išlaidų arba nuostolių dėl nepalankių ribojimų ar pareigų, nustatytų pasikeitus teisiniam reglamentavimui po finansinių priemonių įsigijimo, įskaitant, be kita ko, teisės aktus, taip pat kompetentingų institucijų privalomus nurodymus bei gaires ar teismo sprendimus.

Specifinė produkto rizika – aprašyta pagal žemiau nurodytas turto klases.

3. VERTYBINIAI POPIERIAI

3.1. Akcijos

Bendroji informacija		
Skirta neprofesionaliesiems ir profesionaliesiems klientams		
Akcijos (nuosavybės vertybiniai popieriai) yra nuosavybės dalį bendrovėje patvirtinantys vienetai. Jeigu akcijas išleidusi bendrovė (emitentas) uždirba pelną, tuomet pelno dalis gali būti padalinta akcininkams dividendų forma. Akcijos taip pat gali suteikti balso teisę akcininkų susirinkimuose. Riziką, kurią investuotojas patiria pirkdamas akciją, sudaro investuotojo sumokėta kaina ir tos kainos tolimesnio kitimo dinamika. Ateityje kaina gali kilti ar kristi. Teoriškai akcijos kaina negali kristi žemiau nulio, o didėti – neribotai.		
Nuosavybės vertybinių popierių kainos kinta kasdien. Joms įtakos gali turėti daugybė mikro ir makroekonomikos veiksnių, tokių kaip ekonominiai, politiniai, rinkos ir emitentui būdingi pokyčiai. Šie pokyčiai gali neigiamai paveikti akcijų kainą, kuri gali pakilti ar nukristi nepriklausomai nuo bendrovės veiklos sėkmės. Be to, įvairių pramonės šakų, finansų rinkų ir vertybinių popierių reakcija į šiuos pokyčius gali būti skirtinga.		
Taip pat, nėra garantijos, kad bendrovės, anksčiau mokėjusios dividendus, mokės juos ir toliau, arba kad mokės juos tokio pat dydžio ateityje. Dividendų sumažinimas, arba jų mokėjimo nutraukimas gali turėti neigiamos įtakos akcijų kainai.		
Funkcionavimas ir veikimas įvairiomis rinkos sąlygomis		
Rinkos sąlygos		Kaina
Emitento ekonominės padėties pokyčiai (kiekvienai bendrovei individualiai)*	Teigiami	↗
	Neigiami	↘
Rinkos lūkesčiai dėl būsimų pokyčių bendrovėje / pramonės šakoje/ visame ūkyje*	Teigiami	↗
	Neigiami	↘
Bendrieji pokyčiai akcijų rinkoje*	Teigiami	↗
	Neigiami	↘
Politiniai ir psichologiniai veiksniai*	Teigiami	↗
	Neigiami	↘
* daroma prielaida, kad kitos rinkos sąlygos išlieka tokios pačios ir nėra jokių kitų nepalankių rinkos sąlygų		
Bendroji rizika		
<ul style="list-style-type: none"> - Kainos rizika - Rinkos rizika - Likvidumo rizika - Valiutos rizika - Palūkanų normos rizika - Sandorio šalies kredito rizika 		
Išsamiau žiūrėti 2.1. „Skirtingų rizikos tipų apibrėžimas“		
Produktui būdinga rizika		
Viešųjų ryšių rizika – tai rizika, kad į žiniasklaidą ar socialinius tinklus patekusios nepalankios žinios turės neigiamos įtakos tam tikrai bendrovei ar pramonės šakai.		
Bendrovės veikloje naudojamų resursų kainos rizika – tai rizika, kad bendrovės veikloje naudojamų resursų (pvz tokių kaip žaliavos, darbas, energija), kurie ypač aktualūs atitinkamos bendrovės verslui, kaina pasikeis ir neigiamai paveiks tokios bendrovės verslą.		

<p>Reitingų rizika – tai rizika, kad pasikeitus tam tikros bendrovės kredito reitingui, padidės finansavimo kaina.</p>
<p>Šalies rizika – tai rizikų rinkinys: politinė rizika, valiutos kurso kitimo rizika, ekonominė rizika, suverenaus subjekto rizika Rizika kiekvienos šalies atžvilgiu yra skirtinga</p>
<p>Kainos nepastovumas – yra daug įvairių bendrovių, todėl kainos nepastovumas priklauso nuo bendrovės verslo pobūdžio, likvidumo, rinkos sąlygų ir kitų veiksnių. Pavyzdžiui, biotechnologijos sektoriaus bendrovių sėkmė paprastai priklauso nuo kokie sėkmingi ar nesėkmingi rinkoje yra naujai sukurti vaistiniai preparatai; priklausomai nuo to, tokių bendrovių akcijų kaina reikšmingai kyla arba krinta. Tuo tarpu vartojimo prekių sektoriaus bendrovių akcijų kaina būna pastovesnė.</p>
<p>Sandorio užbaigimo būdai – nupirkta akcija galima parduoti biržoje, kurioje jos yra listinguojamos (įtrauktos į prekybos sąrašą). Tam tikros prekybos vietos gali nutraukti arba sustabdyti atitinkamų akcijų prekybą. Taip pat gali būti sunku parduoti nelikvidžias akcijas (kai rinkoje joms nėra pirkėjų ir / arba pardavėjų).</p>

3.2. Obligacijos

Bendroji informacija				
<i>Skirta neprofesionaliesiems ir profesionaliesiems klientams</i>				
<p>Obligacija yra ne nuosavybės vertybinis popierius, pagal kurį emitentas (obligaciją išleidusi įmonė, vyriausybė ar kita institucija) tampa obligacijos savininko skolininke. Yra įvairių rūšių obligacijų, todėl toliau pateikiamas sąrašas nėra baigtinis, o tik padeda išsiaiškinti tam tikras atitinkamos rūšies obligacijų charakteristikas ar ypatingąsias savybes.</p> <p>Fiksuotų palūkanų obligacijų turėtojams mokamos fiksuoto dydžio palūkanos pagal vadinamąsias „atkarpas“ ar „kuponus“, o atėjus išpirkimo terminui – visa pagrindinė investicijos suma.</p> <p>Kintamų palūkanų obligacijų turėtojams reguliariai mokamos palūkanos, kurių norma priklauso nuo kitų orientacinių normų, tokių kaip indeksai. Išpirkimo terminui atėjus obligacijų turėtojui išmokama pagrindinė suma.</p> <p>Nulinės atkarpos obligacijos yra panašios į obligacijas su fiksuoto dydžio palūkanomis, bet yra išleidžiamos su nuolaida, t. y. mažesne nei nominali jų vertė, ir už jas palūkanos nemokamos. Tokios obligacijos yra išperkamos už nominalią jų vertę. Investuotojas uždriba palūkanas iš skirtumo tarp obligacijos išleidimo kainos ir obligacijos nominalios vertės išpirkimo metu.</p> <p>Konvertuojamosios obligacijos yra obligacijos, kurias, esant tam tikroms sąlygoms, galima konvertuoti į bendrovės kapitalą.</p> <p>Priešlaikinio išpirkimo obligacijos yra obligacijos, kurių emitentas turi teisę savo nuožiūra išpirkti (atsiimti) jas iš šių obligacijų turėtojų. Priešlaikinio išpirkimo obligacijos paprastai generuoja didesnę pajamingumą dėl jų galimo išpirkimo prieš terminą rizikos.</p>				
Funkcionavimas ir veikimas įvairiomis rinkos sąlygomis				
	Rinkos palūkanų norma*		Emitento kredito kokybė*	
	<i>Kyla</i>	<i>Krinta</i>	<i>Gerėja</i>	<i>Blogėja</i>
	<i>Veikimas</i>			
<i>Fiksuotų palūkanų obligacijos kaina</i>	↘	↗	↗	↘
<i>Kintamų palūkanų obligacijos kaina</i>	→	→	↗	↘
<i>Nulinių atkarpų obligacijos kaina</i>	↘	↗	↗	↘
<i>Konvertuojamosios obligacijos kaina</i>	↘	↗	↗	↘
<i>Priešlaikinio išpirkimo obligacijos kaina</i>	↘	↗	↗	↘
*daroma prielaida, kad kitos rinkos sąlygos išlieka tokios pačios ir nėra jokių kitų nepalankių rinkos sąlygų				
Bendroji rizika				

- **Kainos rizika**
- **Rinkos rizika**
- **Likvidumo rizika**
- **Valiutos rizika**
- **Palūkanų normos rizika**
- **Sandorio šalies kredito rizika**

Išsamiau žiūrėti 2.1. „Skirtingų rizikos tipų apibrėžimas“

Produktui būdinga rizika

Palūkanų normos rizika – kai rinkoje palūkanų norma padidėja, obligacijos kaina sumažėja, ir atvirkščiai.

Reinvestavimo rizika – tai rizika, kad išpirkus obligacijas, investuotojas turės reinvestuoti gautas pajamas už mažesnę palūkanų normą, tokiu būdu gaudamas mažesnę investicijos grąžą. Paprastai taip atsitinka, kai ilgai palūkanų normos mažėja ir / arba emitentas pasinaudoja priešlaikine obligacijų išpirkimo teise.

Infliacijos rizika – padidėjus infliacijai, investuotojo perkamoji galia mažėja, ir jis gali gauti neigiamą realią (įskaičius infliaciją) grąžos normą.

Kredito rizika – emitentas yra atsakingas už palūkanų mokėjimą ir obligacijų išpirkimą. Obligacijų platintojai nėra atsakingi už emitento įsipareigojimus, todėl investuotojai turėtų prisiimti riziką tuo atveju, kai emitentas negali išpirkti obligacijų ir / arba mokėti palūkanų. Dažnai emitentai finansuoja obligacijų išpirkimą papildomai skolindamiesi kapitalo rinkose. Pablogėjus rinkos sąlygoms (pvz., sumažėjus skolos vertybinių popierių paklausai arba padidėjus palūkanų normai), emitentui gali būti sunku arba neįmanoma gauti papildomų paskolų, todėl obligacijos gali likti neišpirtos.

Reitingų rizika – sumažėjus obligacijų emitento reitingui, jam brangiau kainuoja skolintis pinigus, ir tai gali turėti neigiamos įtakos emitentų gebėjimui atsiskaityti su esamais obligacijų turėtojais.

Likvidumo rizika – mažos apyvartos (nelikvidžių) obligacijų kaina gali labai greitai ir radikaliai pakisti. Obligacijų, kurių išpirkimo terminas yra ilgas ir / arba jų pajamingumas yra didelis, kaina gali svyruoti labiau, lyginant su kitomis obligacijomis. Jei obligacijas platina ir (arba) parduoda tik vienas tarpininkas ir jis sustabdo prekybą šiomis obligacijomis, gali būti sunku (ar neįmanoma) parduoti iš šio tarpininko įsigytas obligacijas rinkoje. Pažymėtina, kad nepaisant to, jog obligacijos yra kotiruojamos ir jomis prekiaujama vertybinių popierių biržoje, tai negarantuoja šių obligacijų likvidumo.

Kainos kintamumas – mažesnio likvidumo arba žemesnio kreditingumo obligacijos pasižymi didesniu kainos kintamumu (svyravimu).

Sandorio užbaigimo būdai – obligacijomis paprastai prekiaujama už biržos ribų. Normaliomis rinkos sąlygomis obligacijas galima parduoti iki jų išpirkimo termino. Parduodant obligacijas, jų pajamingumas gali būti arba mažesnis, arba didesnis, lyginant su pajamingumu jų įsigijimo metu. Pajamingumas taip pat gali būti ir neigiamas. Kadangi obligacijomis prekiaujama ne biržoje, tai dėl neigiamų pokyčių rinkoje, arba dėl nelikvidumo, ilgą laiką gali būti sunku rasti tokių obligacijų pirkėją.

Apribojimai prieinamoje rinkoje – kadangi obligacijomis paprastai prekiaujama už biržos ribų, tai dėl neigiamų pokyčių rinkoje, arba dėl nelikvidumo, ilgą laiką gali būti sunku rasti tų obligacijų pirkėją ar pardavėją.

Įsipareigojimai ir prievolės – investuotojas, kuris perka obligacijas, paprastai, be įsigijimo kainos, neprisiima jokių papildomų finansinių įsipareigojimų bei kitų papildomų prievolių, įskaitant neapibrėžtus įsipareigojimus (angl. *contingent liabilities*).

3.3. Investiciniai fondai

3.3.1. Bendrieji investiciniai fondai

Bendroji informacija

Skirta neprofesionaliesiems ir profesionaliesiems klientams

Bendrieji investiciniai fondai yra kolektyvinio investavimo subjektai, kuriuos sudaro iš daugelio investuotojų surinktos lėšos, su tikslu jas investuoti į įvairias finansines priemones, tokias kaip: akcijos, obligacijos, kiti bendrieji investiciniai fondai, išvestinės finansinės priemonės ir t.t. Investicinius fondus valdo turto valdytojai, kurie investuoja fondo kapitalą, siekdami kapitalo prieaugio ir / arba pajamų fondo investuotojams. Bendrojo investicinio fondo portfelis yra struktūrizuotas ir tvarkomas taip, kad atitiktų fondo prospekte nurodytus investavimo tikslus. Bendrojo investicinio fondo veikimo rezultatas tiesiogiai priklauso nuo jame esančių finansinių priemonių veikimo rezultatų. Investicinio fondo gebėjimas pasiekti nustatytus investavimo tikslus tiesiogiai priklauso, be kita ko, ir nuo tokio fondo valdytojo gebėjimo surinkti į fondą veiksmingą finansinių priemonių portfelį.

Funkcionavimas ir veikimas įvairiomis rinkos sąlygomis		
Rinkos sąlygos		Kaina
Fondo portfelio vertė*	Teigiama	↗
	Neigiama	↘
Rinkos lūkesčiai dėl tolimesnio atitinkamos bendrovės / pramonės šakos / ekonomikos, kur yra fondo investicijos, vystymosi ir rezultatų	Teigiami	↗
	Neigiami	↘

*daroma prielaida, kad kitos rinkos sąlygos išlieka tokios pačios ir nėra jokių kitų nepalankių rinkos sąlygų

Bendroji rizika

- **Kainos rizika**
- **Rinkos rizika**
- **Likvidumo rizika**
- **Valiutos rizika**
- **Palūkanų normos rizika**
- **Sandorio šalies kredito rizika**

Išsamiau žiūrėti 2.1. „Skirtingų rizikos tipų apibrėžimas“

Produktui būdinga rizika

Fondo strategijos rizika – yra įvairių fondo investavimo strategijų: nuo visiškai konservatyvių, kai investuojama tik į garantuoto pajamingumo finansines priemones, iki agresyvių, kai investuojama į besivystančiose ir greitai augančiose šalyse registruotų bendrovių akcijas, į išvestines finansines priemones, ar žaliavas. Kuo agresyvesnė fondo investavimo strategija, tuo didesnė nuostolių rizika dėl rinkos sąlygų nepastovumo.

Fondo valdytojo profesionalumo rizika – fondai, taikantys tą pačią investavimo strategiją, gali gauti skirtingus investavimo rezultatus priklausomai nuo skirtingos jų valdytojų patirties ir profesionalumo. Paprastai sunku prognozuoti fondų, kurių valdytojai turi mažiau patirties, rezultatus, todėl nuostolių rizika yra didesnė, kai investuojama į tokių valdytojų valdomus fondus, ypač jeigu situacija rinkoje nėra stabili.

Uždaryjū fondų likvidumo rizika – kadangi investicijų valdymo bendrovei gali būti nustatyti fondo vienetų / akcijų išpirkimo iš investuotojo apribojimai, gali būti sunku parduoti fondo vienetus / akcijas antrinėje rinkoje, nesuėjus jų išlaikymo terminui.

Fondo valdytojo rizika – dėl įvairių priežasčių fondo valdymo organas gali nuspręsti likviduoti fondą prieš terminą, arba iš esmės pakeisti fondo taisykles. Tokie sprendimai ir keitimai gali turėti reikšmingos neigiamos įtakos investuotojui.

Kainos nepastovumas – kadangi investavimo strategijos labai skiriasi, skirtingų bendrųjų investicinių fondų vienetų vertės taip pat yra nepastovios. Priklausomai nuo investavimo strategijos, atitinkamo fondo vieneto kaina gali varijuoti nuo visiškai pastovios iki itin nepastovios.

Sandorio užbaigimo būdai – bendrojo investicinio fondo vienetus/akcijas galima parduoti tik atitinkamo bendrojo investicinio fondų valdymo bendrovei. Galutinis investicijos į bendrąjį investicinį fondą rezultatas daugiausiai priklauso nuo tokio fondo investicijų sėkmės: jeigu jų vertė padidėja, taip pat padidėja ir fondo vienetų vertė. Tačiau sumažėjus fondo investicijų vertei, sumažės ir fondo vienetų/akcijų vertė, o investuotojas patirs nuostolį.

3.3.2. Alternatyvūs investiciniai fondai

Bendroji informacija		
<i>Skirta neprofesionaliesiems ir profesionaliesiems klientams</i>		
<p>Alternatyvūs investiciniai fondai yra kolektyvinio investavimo subjektai, kuriuos sudaro kartu sudėtos iš investuotojų surinktos lėšos, turint tikslą jas investuoti į netradicinį turtą. Dėl sudėtingo pobūdžio ir nepakankamo investicijų reglamentavimo daugumą alternatyvaus investicinio turto turi instituciniai investuotojai arba akredituoti, labai turtingi (turintys perteklinio investuotino turto) fiziniai asmenys. Alternatyvios investicijos apima privačią nuosavybę, ribotos rizikos fondus, valdomus ateities sandorius, nekilnojamąjį turtą, biržos prekes ir išvestinių finansinių priemonių sandorius.</p>		
Funkcionavimas ir veikimas įvairiomis rinkos sąlygomis		
Rinkos sąlygos		Kaina

Fondo portfelio vertė*	Teigiama	↗
	Neigiama	↘
Rinkos lūkesčiai dėl būsimųjų permainų, turinčių įtakos tam tikrai bendrovei / pramonės šakai / ekonomikai, kuriose fondas turi investicijų*	Teigiama	↗
	Neigiama	↘

* daroma prielaida, kad kitos rinkos sąlygos išlieka tokios pačios ir nėra jokių kitų nepalankių rinkos sąlygų

Bendroji rizika

- **Kainos rizika**
- **Rinkos rizika**
- **Likvidumo rizika**
- **Valiutos rizika**
- **Palūkanų normos rizika**
- **Sandorio šalies kredito rizika**

Išsamiau žiūrėti 2.1. „Skirtingų rizikos tipų apibrėžimas“

Produktui būdinga rizika

Sandorio šalies rizika – dėl įvairių priežasčių fondo valdymo organas gali nuspręsti likviduoti fondą prieš terminą, arba iš esmės pakeisti fondo taisykles. Tokie sprendimai ir keitimai gali turėti reikšmingos neigiamos įtakos investuotojui.

Fondo strategijos rizika – be įprastinės rinkos ir investavimo rizikos, susijusios su tradiciniais kolektyvinio investavimo fondais, alternatyvaus investavimo fondai gali patirti papildomos rizikos tiek, kiek jie naudoja palyginti sudėtingą investavimo būdą ir prekybos strategijas. Priklausomai nuo taikomos strategijos, ši potenciali rizika yra susijusi su išvestinių finansinių priemonių ir svarto naudojimu, ateities sandoriais, trumpomis pozicijomis, apsikeitimo sandoriais ar kitomis išvestinėmis priemonėmis, kurios gali būti nelikvidžios. Kai kurie fondai naudoja tokias sudėtingas išvestines finansines priemones, kurias suprasti gali tik labai finansiškai išprusę žmonės.

Fondo valdytojo patirties rizika – fondai, taikantys tą pačią investavimo strategiją, gali gauti skirtingus investavimo rezultatus priklausomai nuo skirtingos jų valdytojų patirties ir profesionalumo. Paprastai sunku prognozuoti fondų, kurių valdytojai turi mažiau patirties, rezultatus, todėl nuostolių rizika yra didesnė, kai investuojama į tokių valdytojų valdomus fondus, ypač jeigu situacija rinkoje nėra stabili.

Uždarytųjų fondų likvidumo rizika – kadangi investicijų valdymo bendrovei gali būti nustatyti fondo vienetų / akcijų išpirkimo iš investuotojo apribojimai, gali būti sunku prieš laiką parduoti fondo vienetus / akcijas antrinėje rinkoje.

Kainos kintamumas – kadangi investavimo strategijos labai skiriasi, taip pat skiriasi ir atitinkamų alternatyvaus investavimo fondų kintamumas. Be to, išmatuoti kintamumą gali būti sunku dėl mažo likvidumo ir panašių kiekvienam fondui būdingų veiksnių.

Sandorio užbaigimo būdai – šios rūšies fondai daugiausiai yra vadinamieji „uždarieji fondai“. Tai reiškia, kad labiausiai tikėtinas sandorio užbaigimo būdas būtų išpirkti fondo akcijas / vienetus sulaukus fondo išpirkimo termino, arba dalinai juos išpirkti per fondo veikimo laikotarpį, jeigu jame yra pinigų perteklius (pvz., pardavus fondo turtą). Tam tikromis aplinkybėmis vienetų pardavimas atgal valdymo bendrovei arba bet kuriam kitam investuotojui taip pat būtų galimas. Tačiau paprastai likvidumo rizika būna labai didelė ir galimybės užbaigti sandorį gali būti labai retos. Galutinis investavimo rezultatas iš esmės priklauso nuo fondo investicijų sėkmės: padidėjus jų vertei, fondo vienetų vertė taip pat padidėja. Tačiau sumažėjus fondo investicijų vertei, fondo ir jo akcijų vertė taip pat sumažėja, todėl investuotojas patirs nuostolį.

Įsipareigojimai ir prievolės – gali būti nustatyti kapitalo pareikalavimo, arba kiti, labai specifiniai, įsipareigojimai, todėl labai rekomenduojama atlikti išsamų būklės patikrinimą (angl. – due diligence).

3.4. Struktūrizuotos finansinės priemonės

3.4.1. Su indeksais siejamos obligacijos

Bendroji informacija

Skirta neprofesionaliesiems ir profesionaliesiems klientams

Su indeksu siejama obligacija yra obligacija, už kurią mokamos periodinės išmokos yra susijusios su tam tikru rinkos indeksu ar indeksų krepšeliu, dėl to investuotojas prisiima su rinkos indekso pokyčiais susijusią riziką. Pavyzdžiui, jeigu indekso rodiklis kyla, investuotojui mokamos didesnės periodinės išmokos, tačiau jeigu indekso rodiklis krinta, investuotojui nemokamos jokios periodinės išmokos, o tam tikrais atvejais jis gali prarasti dalį ar visą pradinę investiciją.

Su indeksais siejamos obligacijos gali turėti kapitalo apsaugą, reiškiančią, kad investuotojo nuostoliai yra ribojami tam tikru procentu (kaip tai yra apibrėžta obligacijų sąlygose).

Funkcionavimas ir veikimas įvairiomis rinkos sąlygomis

Rinkos sąlygos		Kaina
Emitento ekonominės situacijos pokyčiai (būdingi bendrovėms)*	Teigiama	↗
	Neigiama	↘
Pagrindinio pasirinkimo sandorio vertė*	Teigiama	↗
	Neigiama	↘

* daroma prielaida, kad kitos rinkos sąlygos išlieka tokios pačios ir nėra jokių kitų nepalankių rinkos sąlygų

Produktui būdinga rizika

Emitento rizika – emitentui tapus nemokiam, arba nevykdant savo įsipareigojimų, investuotojas gali neatgauti savo investuotų pinigų, net pradinės investicijos sumos, nes šiuo atveju pagrindinės sumos apsauga nebus taikoma.

Vertės rizika – struktūrizuotos obligacijos yra sudėtingi investiciniai produktai su investavimo rizika, kuri apima pagrindinės sumos apsaugą, galiojančią tik tuomet, kai obligacija laikoma iki išpirkimo termino. Obligacijų vertė gali ženkliai svyruoti nuo emisijos dienos iki išpirkimo termino priklausomai nuo susijusio pasirinkimo sandorio vertės pokyčių.

Likvidumo rizika – struktūrizuotos obligacijos yra skirtos laikyti iki išpirkimo termino. Struktūrizuotų obligacijų prekybai gali nebūti nusistovėjusios rinkos, arba ta rinka gali būti nelabai likvidi. Vadinasi, investuotojai privalo žinoti, kad jiems gali nepavykti parduoti savo obligacijų, arba jų pardavimo kaina gali būti nepalanki, kadangi su indeksu susijusios obligacijos įprastai neturi gerai išsivysčiusios antrinės rinkos.

Reitingų rizika – tai rizika, kad obligacijas išleidusios bendrovės (emitento) kredito reitingas pasikeis ir dėl to padidės finansavimo kaina.

Kainos kintamumas – priklauso nuo pagrindinio pasirinkimo sandorio vertės pagal susitarimo sąlygas.

Sandorio užbaigimo būdai – ši priemonė yra struktūrizuota taip, kad ji turi būti laikoma iki obligacijos išpirkimo termino. Priklausomai nuo emitento, gali būti galimybė parduoti antrinėje rinkoje.

Apribojimai prieinamoje rinkoje – paprastai nėra nusistovėjusios prekybos rinkos, arba rinka nėra likvidi. Prekyba antrinėje rinkoje priklauso nuo emitento suteiktų galimybių.

3.5. Biržoje prekiaujami produktai

3.5.1. Biržoje prekiaujami fondai (ETF)

Bendroji informacija

Skirta neprofesionaliesiems ir profesionaliesiems klientams

Biržoje prekiaujami fondai (ETF) (angl. *exchange traded funds*) yra į vertybinių popierių biržų prekybos sąrašus įtraukti kolektyvinio investavimo subjektai. ETF valdo profesionalios valdymo įmonės. ETF gali būti prekiaujama dienos bėgyje ir juos galima pirkti ir parduoti kaip paprastąsias akcijas atitinkamoje biržoje įprastinėmis prekybos valandomis.

Funkcionavimas ir veikimas įvairiomis rinkos sąlygomis

Rinkos sąlygos		Kaina
Fondo portfelio vertė*	Teigiama	↗
	Neigiama	↘
Rinkos lūkesčiai dėl būsimų atitinkamos bendrovės / pramonės šakos / ekonomikos, kur yra fondo investicijos, permainų*	Teigiami	↗
	Neigiami	↘
Rinkos lūkesčiai dėl fondo rezultatų*	Teigiami	↗
	Neigiami	↘
Politiniai ir psichologiniai veiksniai*	Teigiami	↗
	Neigiami	↘

*daroma prielaida, kad kitos rinkos sąlygos išlieka tokios pačios ir nėra jokių kitų nepalankių rinkos sąlygų

Bendroji rizika

Išsamiau žiūrėti 2.1. „Skirtingų rizikos tipų apibrėžimas“

- **Kainos rizika**
- **Rinkos rizika**
- **Likvidumo rizika**
- **Valiutos rizika**
- **Palūkanų normos rizika**

Produktui būdinga rizika

Pagrindinio turto rizika (angl. underlying risk) – skirtingi ETF turi skirtingus investicijų portfelius ir skirtingas investavimo strategijas, nuo paprasčiausio indekso atkartojimo iki egzotinių investicijų, tokių kaip žaliavos su finansiniu svertu.. Investuotojui prieš sudarant bet kokį sandorį, labai svarbu susipažinti su ETF prospektu ir suprasti į ką investuoja ETF.

Uždarymo rizika – valdymo bendrovei nusprendus, kad tam tikras fondas nėra efektyvus arba nesukuria pakankamai gražos investuotojams, toks ETF gali būti likviduotas. Jeigu taip atsitinka, proporcingai investuotojui priklausančių ETF vienetų skaičiui, išmokamas ETF turto vertės, buvusios ETF likvidavimo metu, ekvivalentas pinigais (ši vertė, nebūtinai yra paskutinės dienos, kurią buvo prekiaujama ETF vienetais, galutinė uždarymo kaina).

Kainos kintamumas – kadangi pagrindinio turto rinkos yra labai kintamos, taip pat kintami yra ir atitinkami ETF. Priklausomai nuo pagrindinio turto, ETF kainos gali svyruoti nuo nulio iki labai daug.

Sandorio užbaigimo būdai – ETF vienetai gali būti parduoti atviroje biržoje – kaip ir paprastosios akcijos. Jeigu nuo pirkimo momento kaina krito, investuotojas patiria nuostolį. Tačiau jeigu kaina bus didesnė už pirkimo kainą, investuotojas gaus pelno.

Įsipareigojimai ir prievolės – paprastai investuotojas, perkantis ETF vienetus / akcijas, be įsigijimo kainos ir valdymo mokesčio neprisiima jokių papildomų finansinių ar kitų įsipareigojimų, įskaitant neapibrėžtus įsipareigojimus (angl. *contingent liabilities*).

3.5.2. Biržoje prekiaujami vekseliai (ETN)

Bendroji informacija

Skirta neprofesionaliesiems ir profesionaliesiems klientams

Biržoje prekiaujami vekseliai (ETN) (anglų k. *exchange traded notes*) yra neužtikrintas, nesubordinuotas skolos vertybinis popierius, pagrįstas pagrindinio turto arba pagrindinio turto krepšelio rezultatais, be periodinio kupono mokėjimo. Panašiai kaip biržoje prekiaujami fondai (ETF), ETN taip pat yra prekiaujama biržose.

ETN, skirtingai negu ETF, nesudaro faktinio investicijų portfelio, todėl joks turtas nėra perkamas ar parduodamas. ETN yra tik emitento pasižadėjimas sumokėti investuotojui investicijos gražą, atitinkančią konkretaus pagrindinio turto ar pagrindinio turto krepšelio investavimo rezultatą.

Funkcionavimas ir veikimas įvairiomis rinkos sąlygomis

Rinkos sąlygos		Kaina
Pagrindinio turto ar pagrindinio turto krepšelio vertė*	Teigiama	↗
	Neigiama	↘
Emitento kredito reitingas*	Kyla	↗
	Krinta	↘

*daroma prielaida, kad kitos rinkos sąlygos išlieka tokios pačios ir nėra jokių kitų nepalankių rinkos sąlygų

Bendroji rizika

Išsamiau žiūrėti 2.1. „Skirtingų rizikos tipų apibrėžimas“

- **Kainos rizika**
- **Rinkos rizika**
- **Likvidumo rizika**
- **Valiutos rizika**
- **Palūkanų normos rizika**
- **Sandorio šalies kredito rizika**

Produktui būdinga rizika

Likvidumo rizika – ETN paprastai yra mažiau likvidūs už ETF. Kai kuriuos ETN emitentas iš anksto atperka tik už tam

<p>tikrą minimalią sumą.</p> <p>Emitento kredito rizika – kadangi ETN yra neužtikrinti skolos įsipareigojimai, kurių emitentai paprastai būna bankai, kredito rizika yra pagrindinis veiksnys, kuriuo ETN skiriasi nuo ETF.</p>
<p>Kainos kintamumas – kintamumas priklauso nuo pagrindinio turto rezultato, ETN vienetų paklausos ir emitento kreditingumo.</p>
<p>Sandorio užbaigimo būdai – ETN gali būti parduoti atviroje biržoje – kaip ir paprastosios akcijos. Kai kuriuos ETN emitentas iš anksto atperka tik už tam tikrą minimalią sumą.</p>

3.5.3. Biržoje prekiaujamos prekės (ETC)

<p>Bendroji informacija</p> <p><i>Skirta neprofesionaliesiems ir profesionaliesiems klientams</i></p> <p>Biržoje prekiaujama prekė (ETC) suteikia galimybę prisiimti tokių prekių kaip nafta, auksas, grūdai ir kt. investavimo riziką. ETC gali atkartoti atskirų biržoje prekiaujamų prekių ir / arba prekių krepšelio prekybos rezultatus.</p> <p>Net jeigu ETC atkartoja prekių kainą, iš tikrųjų ETC yra skolos įsipareigojimas, vadinamas vekseliu. Atvirkštinės ETC yra sudėtingesnės finansinės priemonės, kurių kaina didėja, kai pačios prekės kaina mažėja, ir atvirkščiai.</p> <p>Svertinės ETC yra struktūrizuotos tokiu būdu, kad prekės kainų judėjimai yra dauginami iš tam tikro koeficiento – dviejų ar trijų – kas lemia dvigubai ar trigubai didesnį pagrindinės biržoje prekiaujamos prekės kainos kintamumą.</p>															
<p>Funkcionavimas ir veikimas įvairiomis rinkos sąlygomis</p>															
<table border="1"> <thead> <tr> <th>Rinkos sąlygos</th> <th></th> <th>Kaina</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td rowspan="2">Pagrindinių biržoje prekiaujamų prekių ar prekių krepšelio vertė*</td> <td>Teigiama</td> <td>↗</td> </tr> <tr> <td>Neigiama</td> <td>↘</td> </tr> <tr> <td rowspan="2">Emitento kredito reitingas*</td> <td>Kyla</td> <td>↗</td> </tr> <tr> <td>Krinta</td> <td>↘</td> </tr> </tbody> </table>	Rinkos sąlygos		Kaina	Pagrindinių biržoje prekiaujamų prekių ar prekių krepšelio vertė*	Teigiama	↗	Neigiama	↘	Emitento kredito reitingas*	Kyla	↗	Krinta	↘		
Rinkos sąlygos		Kaina													
Pagrindinių biržoje prekiaujamų prekių ar prekių krepšelio vertė*	Teigiama	↗													
	Neigiama	↘													
Emitento kredito reitingas*	Kyla	↗													
	Krinta	↘													
<p>*daroma prielaida, kad kitos rinkos sąlygos išlieka tokios pačios ir nėra jokių kitų nepalankių rinkos sąlygų</p>															
<p>Bendroji rizika</p> <p>Išsamiau žiūrėti 2.1. „Skirtingų rizikos tipų apibrėžimas“</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kainos rizika - Rinkos rizika - Likvidumo rizika - Valiutos rizika - Palūkanų normos rizika - Sandorio šalies kredito rizika <p>Produktui būdinga rizika</p> <p>Likvidumo rizika – ETC likvidumas paprastai būna mažesnis negu ETC pagrindinės prekės (angl. underlying commodity). Kai kuriuos ETC emitentas gali atpirkti tik už tam tikrą minimalią sumą.</p> <p>Emitento kredito rizika – kadangi ETC yra neužtikrinti skolos įsipareigojimai, kurių emitentai paprastai būna bankai, kredito rizika yra pagrindinis veiksnys, kuriuo ETC skiriasi nuo ETF.</p>															
<p>Kainos kintamumas – kintamumas priklauso nuo pagrindinio turto rezultato, ETC vienetų paklausos ir emitento kreditingumo.</p>															
<p>Sandorio užbaigimo būdai – ETC gali būti parduoti – kaip ir paprastosios akcijos. Kai kuriuos ETC emitentas gali atpirkti tik už tam tikrą minimalią sumą.</p>															

3.6. Išvestinės finansinės priemonės

3.6.1. Valiutų išankstiniai sandoriai ir valiutų apsikeitimo sandoriai

<p>Bendroji informacija</p> <p><i>Skirta neprofesionaliesiems ir profesionaliesiems klientams</i></p>
--

Valiutų išankstiniai sandoriai – tai susitarimai pirkti / parduoti valiutą nustatytą dieną ateityje už iš anksto nustatytą kursą. Valiutų išankstiniai sandoriai taip pat vadinami FX išankstiniai sandoriai ir jais prekiaujama už biržos ribų (OTC) (iš angl. *over the counter*).

Valiutų apsikeitimo sandoriai – tai susitarimai apsikeisti iš anksto sutartais dviejų skirtingų užsienio valiutų kiekiais sutartu laiku ateityje. Tokie sandoriai gali būti laikomi dviem atskirais valiutų išankstiniais sandoriais sudarytais vienu metu, todėl tokių apsikeitimo sandorių savybės yra tapačios dviejų atitinkamų valiutų išankstinių sandorių savybėms.

Funkcionavimas ir veikimas įvairiomis rinkos sąlygomis

Rinkos sąlygos		Kaina
Ekonomikos pokyčiai, turintys reikšmės tam tikrai valiutai (tam tikroms valiutomis)*	Teigiama	↗
	Neigiama	↘
Rinkos lūkesčiai dėl būsimų tam tikros valiutos (tam tikrų valiutų) permainų*	Teigiama	↗
	Neigiama	↘
Konkrečiai valiutai (konkrečioms valiutomis) svarbios naujienos*	Teigiama	↗
	Neigiama	↘
Politiniai ir psichologiniai veiksniai*	Teigiama	↗
	Neigiama	↘

* daroma prielaida, kad kitos rinkos sąlygos išlieka tokios pačios ir nėra jokių kitų nepalankių rinkos sąlygų

Bendroji rizika

- **Kainos rizika**
- **Rinkos rizika**
- **Likvidumo rizika**
- **Valiutos rizika**
- **Palūkanų normos rizika**
- **Sandorio šalies kredito rizika**

Išsamiau žiūrėti 2.1. „Skirtingų rizikos tipų apibrėžimas“

Produktui būdinga rizika

Likvidumo rizika – laikoma, kad užsienio valiutų rinka yra labai likvidi. Tačiau kai kuriomis aplinkybėmis (dėl politinės, finansinės padėties, makroekonomikos veiksnių, ar kitokių priežasčių) atsiranda rizika dėl likvidumo. Nejmanoma bent kiek tiksliau prognozuoti, kaip tokiais, palyginti nelikvidžiais, laikotarpiais keisis kaina. Likvidumas rinkoje sumažėja įvairių valstybių švenčių laikotarpiais ir sumažėjusio rinkos aktyvumo laikotarpiais, kaip antai vėlyvą vasarą ir Velykų bei Kalėdų švenčių metu.

Sandorio šalies kredito rizika – tai rizika kiekvienai sandorio šaliai dėl to, kad kita šalis neįvykdys savo sutartinių įsipareigojimų.

Šalies rizika – tai rizikų rinkinys: politinė rizika, valiutos kurso kitimo rizika, ekonominė rizika, valdžios veiksnių (arba neveikimo) rizika.

Sverto rizika – svertas (skolos ir nuosavo kapitalo santykis) didina investicijų grąžą ir nuostolius. Pavyzdžiui, prekiaujant su svertu 1:10, galima gauti dešimteriopą investicijos prieaugį arba nuostolį. Jeigu investuosime 1 000 EUR su svertu 1:10 ir finansinės priemonės vertė padidės arba sumažės 10 %, tai lems atitinkamai 100 % kapitalo prieaugį arba 100 % nuostolį. Tokiu būdu investicija gali sumažėti praktiškai iki nulio. Jeigu finansinės priemonės, į kurią investavome šiame pavyzdyje, kaina sumažės daugiau negu 10 %, mes galiausiai prarasime daugiau nei investavome, ir įsiskolinsime bankui tiek, kad galėtume padengti nuostolį, kuris viršija mūsų nuosavą kapitalą.

Maržos (angl. margin) rizika – maržinė prekyba reikalauja atidaus ir reguliaraus rinkos stebėjimo ir maržos naudojimo. Jeigu klientas nesugebės laiku sumokėti atitinkamų maržos sumų, bankas galės uždaryti jo atvirąsias pozicijas.

Neriboto nuostolio rizika – esant tam tikroms rinkos sąlygoms, klientas gali patirti neribotų nuostolių ir įsiskolinti bankui, kad padengtų nuostolį, kuris žymiai viršija jo kapitalą.

Kainos kintamumas – paprastai kaina užsienio valiutos rinkoje būna labai nepastovi ir priklauso nuo valiutų porų.

Sandorio užbaigimo būdai – valiutų išankstinis sandoris ir valiutų apsikeitimo sandoris gali būti užbaigtas prieš terminą sudarius priešingą sandorį su produkto gamintoju.

Įsipareigojimai ir prievolės – prekiaujant išvestinėmis finansinėmis priemonėmis, klientas gali įgyti pareigą užtikrinti

savo įsipareigojimo įvykdymą (t.y., pateikti užstatą). Priklausomai nuo pagrindinės finansinės priemonės vertės, klientui gali tekti per trumpą laiką papildyti užstatą (angl. – *margin call*).

Maržos reikalavimai – tai yra santykis tarp atvirų pozicijų ir užstato, reikalingo užtikrinti savo įsipareigojimų pagal tokias pozicijas įvykdymą. Reikalaujamos maržos dydis priklauso nuo valiutų poros ir gali būti nuo 1:100 iki 1:1.

Sandorių pavyzdžiai

1. Laikykime, kad Europos Sąjungos šalyje narėje registruota (veikianti) įmonė (toliau – įmonė), eksportuojanti prekes į JAV ir dėl to gaunanti pajamas JAV doleriais siekia apsidrausti nuo valiutų kursų svyravimo. Įmonė patiria JAV dolerio nuvertėjimo Euro atžvilgiu riziką. Todėl įmonė galėtų susitarti parduoti JAV dolerius ateityje pagal išankstinį užsienio valiutos sandorį, keičiant juos į Eurą pagal kursą, nustatomą šiandien (sandorio sudarymo dieną). Abi tokio sandorio šalys turi teises ir įsipareigojimus, t.y. pardavėjas (įmonė) turi pareigą parduoti iš anksto susitartą kiekį JAV dolerių, o pirkėjas – pareigą juos nupirkti už iš anksto susitartą kiekį Eurų.

Sandorio kaina

Bankas valiutų išankstinius sandorius sudaro savo sąskaita, kai gauna kliento užklausą (prašymą) dėl kotiruotės. Klientas parduoda JAV dolerius už Eurą pagal iš anksto sutartą kursą – nėra papildomų tokio sandorio įkainių ar mokesčių. Tokių sandorių kaina priklauso nuo sandorio pasibaigimo datos, valiutų poros ir sandorio šalies rizikos.

Galimi neigiami scenarijai

Šalių įsipareigojimai pagal FX išankstinius sandorius yra abipusiai, t.y. viena pusė (įmonė) įsipareigoja parduoti iš anksto sutartą kiekį JAV dolerių už Eurą pagal iš anksto nustatytą kursą, ir jokios aplinkybės negali pakeisti šio šalių susitarimo (abipusio įsipareigojimo). Jei, tarkime, įmonė negautų planuoto kiekio JAV dolerių iš savo partnerių JAV, įmonė vis vien turėtų įsipareigojimą parduoti bankui sutartą kiekį JAV dolerių (o FX išankstinio sandorio laikotarpio pabaigoje rinkoje vyraujanti JAV dolerių kaina gali būti reikšmingai didesnė arba mažesnė nei ta, kuria sudarytas atitinkamas FX išankstinis sandoris).

2. Laikykime, kad Europos Sąjungos šalyje narėje registruota (veikianti) įmonė (toliau – įmonė), importuojanti prekes iš Didžiosios Britanijos (toliau – DB) ir dėl to už prekes mokanti DB svarais siekia apsidrausti nuo valiutų kursų svyravimo. Įmonė patiria DB svaro kurso kilimo Euro atžvilgiu riziką. Todėl įmonė galėtų susitarti pirkti DB svarus ateityje pagal valiutų išankstinį sandorį, keičiant juos į Eurą pagal kursą, nustatomą šiandien (sandorio sudarymo dieną). Abi tokio sandorio šalys turi teises ir įsipareigojimus, t.y. pirkėjas (įmonė) turi pareigą pirkti iš anksto susitartą kiekį DB svarų, o pardavėjas – pareigą juos parduoti už iš anksto susitartą kiekį Eurų.

Sandorio kaina

Bankas valiutų išankstinius sandorius sudaro savo sąskaita, kai gauna kliento užklausą (prašymą) dėl kotiruotės. Klientas perka DB svarus už Eurą pagal iš anksto sutartą kursą – nėra papildomų tokio sandorio įkainių ar mokesčių. Tokių sandorių kaina priklauso nuo sandorio pasibaigimo datos, valiutų poros ir sandorio šalies rizikos.

Galimi neigiami scenarijai

Šalių įsipareigojimai pagal FX išankstinius sandorius yra abipusiai, t.y. viena pusė (įmonė) įsipareigoja nupirkti iš anksto sutartą kiekį DB svarų už Eurą pagal iš anksto nustatytą kursą, ir jokios aplinkybės negali pakeisti šio šalių susitarimo (abipusio įsipareigojimo). Jei, tarkime, įmonė nebeplanuotų atlikti jokių mokėjimų DB svarais, įmonė vis vien turėtų įsipareigojimą nupirkti iš banko sutartą kiekį DB svarų (o FX išankstinio sandorio laikotarpio pabaigoje rinkoje vyraujanti DB svarų kaina gali būti reikšmingai didesnė arba mažesnė nei ta, kuria sudarytas atitinkamas FX išankstinis sandoris).

3.6.2. Valiutos pasirinkimo sandoriai

Bendroji informacija

Skirta neprofesionaliesiems ir profesionaliesiems klientams

Valiutų pasirinkimo sandoris yra susitarimas, suteikiantis sandorio pirkėjui teisę (bet ne pareigą) pirkti arba parduoti valiutą už nustatytą kursą ateityje. Yra dviejų rūšių valiutų pasirinkimo sandoriai: pasirinkimo pirkti sandoris ir pasirinkimo parduoti sandoris. Pasirinkimo pirkti sandoris suteikia pirkėjui teisę tam tikrą dieną pirkti valiutą už tam tikrą kainą. Pasirinkimo parduoti sandoris suteikia pirkėjui teisę tam tikrą dieną parduoti valiutą už tam tikrą kainą. Mokestis, mokamas perkant pasirinkimo sandorį, vadinamas premija (angl. – *premium*). Premiją reikia sumokėti iš anksto, prieš sudarant pasirinkimo sandorį. Didžiausias įmanomas valiutų keitimo pasirinkimo sandorio pirkėjo nuostolis i yra ribojamas visos sumokėtos premijos dydžiu. Valiutų keitimo pasirinkimo sandorio pardavėjas gali patirti neriboto dydžio nuostolių. Pasirinkimo sandoriais prekiaujama už biržos ribų (OTC) (iš angl. *over the counter*).

Funkcionavimas ir veikimas įvairiomis rinkos sąlygomis		
Rinkos sąlygos		Kaina
Ekonomikos pokyčiai, turintys reikšmės tam tikrai valiutai (tam tikroms valiutomis)*	Teigiami	↗
	Neigiami	↘
Rinkos lūkesčiai dėl būsimų tam tikros valiutos (tam tikrų valiutų) permainų*	Teigiami	↗
	Neigiami	↘
Konkrečiai valiutai (konkrečioms valiutomis) svarbios naujienos*	Teigiamos	↗
	Neigiamos	↘
Politiniai ir psichologiniai veiksniai*	Teigiami	↗
	Neigiami	↘

*daroma prielaida, kad kitos rinkos sąlygos išlieka tokios pačios ir nėra jokių kitų nepalankių rinkos sąlygų

Bendroji rizika
Išsamiau žiūrėti 2.1. „Skirtingų rizikos tipų apibrėžimas“

- **Kainos rizika**
- **Rinkos rizika**
- **Likvidumo rizika**
- **Valiutos rizika**
- **Palūkanų normos rizika**
- **Sandorio šalies kredito rizika**

Produktui būdinga rizika

Likvidumo rizika – laikoma, kad užsienio valiutų rinka yra labai likvidi. Tačiau kai kuriomis aplinkybėmis (dėl politinės, finansinės padėties, makroekonomikos veiksnių, ar kitokių priežasčių) atsiranda rizika dėl likvidumo. Nejmanoma bent kiek tiksliau prognozuoti, kaip tokiais, palyginti nelikvidžiais, laikotarpiais keisis kaina. Likvidumas rinkoje sumažėja įvairių valstybių švenčių laikotarpiais ir sumažėjusio rinkos aktyvumo laikotarpiais, kaip antai vėlyvą vasarą ir Velykų bei Kalėdų švenčių metu.

Sandorio šalies kredito rizika – tai rizika kiekvienai sandorio šaliai dėl to, kad kita šalis gali neįvykdyti savo sutartinių įsipareigojimų.

Šalies rizika – tai rizikų rinkinys: politinė rizika, valiutos kurso kitimo rizika, ekonominė rizika, valdžios veiksnių (arba neveikimo) rizika.

Kainos kintamumas– valiutų rinkoje kainų kintamumas priklauso nuo valiutų porų. Paprastai laikoma, kad valiutų rinka yra labai aukšto kintamumo.

Sandorio užbaigimo būdai – pasirinkimo sandoris gali būti uždarytas sudarius priešingą pasirinkimo sandorį su produkto gamintoju.

Įsipareigojimai ir prievolės –jeigu pasirinkimo sandorio pirkėjas pareikalauja sandorio realizavimo, pasirinkimo sandorio pardavėjas privalo parduoti (pirkti) valiutą už iš anksto sutartą kainą. Ši rizika aktuali tik „trumposioms pozicijoms“.

Maržos reikalavimai – taikytina tik trumposioms pozicijoms.

Sandorio pavyzdys

Laikykime, kad Europos Sąjungos šalyje narėje registruota (veikianti) įmonė (toliau – įmonė), eksportuojanti prekes į JAV ir dėl to gaunanti pajamas JAV doleriais siekia apsidrausti nuo valiutų kursų svyravimo. Įmonė patiria JAV dolerio nuvertėjimo Euro atžvilgiu riziką, tačiau patiria naudą, kai JAV dolerio vertė Euro atžvilgiu kyla. Jei tokia įmonė siekia apsidrausti nuo JAV dolerio nuvertėjimo, tačiau tuo pačiu siekia patirti naudą, jei JAV dolerio vertė didėtų, įmonė galėtų įsigyti valiutų pasirinkimo sandorį parduoti JAV dolerius (teisę, tačiau ne pareigą parduoti JAV dolerius ateityje už nustatytą kainą). Tokio pasirinkimo sandorio pirkėjas (įmonė) turi teisę, o pardavėjas – pareigą.

Sandorio kaina

Už valiutų keitimo pasirinkimo sandorius jų pirkėjas pardavėjui įsipareigoja mokėti mokesį – premiją. Bankas valiutų keitimo pasirinkimo sandorius sudaro savo sąskaita, kai gauna kliento užklausa (prašymą) dėl kotiruotės. Premijų dydis priklauso nuo sandorio pasibaigimo datos ir valiutų poros.

Galimi neigiami scenarijai

Jei valiutų keitimo pasirinkimo sandorio pirkėjas nepasinaudoja savo teisėmis pagal sandorį dėl nepalankaus valiutų keitimo kurso tokio sandorio laikotarpiu (ar jo pabaigoje), tai tokio sandorio pirkėjas praranda visą sandorio pardavėjui sumokėtą premiją (valiutų keitimo pasirinkimo sandorio pirkėjo nuostoliai negali būti didesni nei sumokėtas premijos dydis).

3.6.3. Palūkanų normų apsikeitimo sandoriai

Bendroji informacija

Skirta neprofesionaliesiems ir profesionaliesiems klientams

Palūkanų normų apsikeitimo sandoris (angl. – *Interest Rate Swap* (IRS)) – tai vieno pinigų srautų keitimas į kitą. Kitaip tariant, tai yra dviejų sandorio šalių susitarimas, pagal kurį vienas būsimųjų palūkanų mokėjimų srautas yra keičiamas į kitą, o pagrindinė suma, nuo kurios skaičiuojamos atitinkamos palūkanos išlieka tokia pati.

Fiksuotų palūkanų keitimo į kintamas palūkanas sandorio metu viena šalis sumoka fiksuotas palūkanas ir gauna kintamas palūkanas, o kita šalis – priešingai.

Kintamų palūkanų keitimas į fiksuotas yra atvirkščias sandoris fiksuotų palūkanų keitimo į kintamas.

Funkcionavimas ir veikimas įvairiomis rinkos sąlygomis

<i>Rinkos sąlygos</i>		<i>IRS sandorio vertė fiksuotų palūkanų mokėtojui</i>	<i>IRS sandorio vertė kintamų palūkanų mokėtojui</i>
Atitinkamos pagrindinės orientacinės palūkanų normos pokyčiai*	Teigiama	↗	↘
	Neigiama	↘	↗

*daroma prielaida, kad kitos rinkos sąlygos išlieka tokios pačios ir nėra jokių kitų nepalankių rinkos sąlygų

Bendroji rizika

Išsamiau žiūrėti 2.1. „Skirtingų rizikos tipų apibrėžimas“

- **Kainos rizika**
- **Rinkos rizika**
- **Likvidumo rizika**
- **Valiutos rizika**
- **Palūkanų normos rizika**
- **Sandorio šalies kredito rizika**

Produktui būdinga rizika

Orientacinės palūkanų normos rizika – palūkanų normų apsikeitimo sandoriai gali vykti remiantis skirtingomis orientacinėmis palūkanų normomis. Tokios orientacinės palūkanų normos kaip LIBOR ar EURIBOR yra plačiai naudojamos ir viešai skelbiamos, tačiau gali būti ir egzotiškesnių orientacinių palūkanų normų, kurios nėra apskaičiuojamos kasdien arba nėra viešai prieinamos.

Sandorio šalies kredito rizika – tai rizika kiekvienai sandorio šaliai dėl to, kad kita šalis gali neįvykdyti savo sutartinių įsipareigojimų. Sandorio šalies rizika yra abiejų šalių rizika ir į ją būtina atsižvelgti vertinant sandorį.

Kainos kintamumas– IRS sandorio vertės kintamumas yra tiesiogiai proporcingas atitinkamų ilgojo laikotarpio palūkanų normų kintamumui ir IRS sandorio pasibaigimo laikui.

Sandorio užbaigimo būdai – palūkanų normų apsikeitimo sandoriai gali būti užbaigti prieš terminą, jeigu abi šalys (klientas ir produkto gamintojas) su tuo sutinka. Užbaigus palūkanų normų apsikeitimo sandorį prieš terminą, tokio sandorio vertė apskaičiuojama remiantis diskontuotų pinigų srautų metodu.

Maržos reikalavimai – siekiant valdyti kitos sandorio šalies riziką, klientui gali tekti pateikti užstatą. Jeigu IRS kaina pakinta nepalankiai klientui, gali būti reikalaujama pateikti papildomą užstatą.

Sandorio pavyzdys

Laikykite, kad įmonė, turinti fiksuotą pajamų srautą (tarkime, iš patalpų nuomos), sudaro paskolos sutartį finansavimui gauti su kintamomis palūkanomis (pavyzdžiui, EURIBOR). Tokia įmonė tuomet patiria kintamų palūkanų normų riziką: jei kintama palūkanų norma didės, įmonės išlaidos gražinant paskolą taip pat didės, o pajamų srautas tuo tarpu išliks nepakitęs.

Esant aukščiau aprašytoms aplinkybėms, tokia įmonė galėtų sudaryti palūkanų normų apsaugos sandorį (IRS sandorį) ir vietoje kintamos palūkanų normos mokėti fiksuotą palūkanų normą, tokiu būdu apsaugant pinigų srautus ateityje. Tuomet pagal IRS sandorį klientui Banko mokami kintamos palūkanų normos mokėjimai būtų naudojami sumokėti palūkanas pagal kintamos palūkanų normos paskolos sutartį. Tokiu būdu įmonės įsipareigojimas mokėti kintamas palūkanas būtų pakeičiamas į įsipareigojimą mokėti fiksuoto dydžio palūkanas. Pagal IRS sandorį atsakomybė atsiranda abiem pusėms, t.y. viena pusė (įmonė) įsipareigoja mokėti fiksuoto dydžio palūkanas, o bankas įsipareigoja mokėti kintamo dydžio palūkanas.

Sandorio kaina

Bankas sudaro IRS sandorius savo sąskaita, kai gauna kliento užklausą (prašymą) dėl kotiruotės. Klientas tuomet moka Banko nurodytą fiksuotą sumą – nėra papildomų tokio sandorio įkainių ar mokesčių. IRS sandorio kaina priklauso nuo sandorio laikotarpio (pasibaigimo datos), valiutos, struktūros (amortizacija / balanso didinimas), sandorio šalies rizikos.

Galimi neigiami scenarijai

Šalių įsipareigojimai pagal IRS sandorius yra abipusiai, t.y. viena pusė (įmonė) įsipareigoja mokėti fiksuoto dydžio palūkanas, o bankas įsipareigoja mokėti kintamo dydžio palūkanas. Kintamo dydžio palūkanos gali didėti arba mažėti priklausomai nuo kintamos palūkanų normos svyravimo rinkoje. Kintamas palūkanų dydis gali tapti neigiamu – tokiu atveju klientas turėtų mokėti tiek fiksuotas TIEK IR kintamas palūkanas.

3.6.4. Prekių (žaliavų) apsaugos sandoriai

Bendroji informacija

Skirta profesionaliesiems klientams

Prekių apsaugos sandoris yra dviejų šalių susitarimas apsaugoti pinigų srautais, kurie priklauso nuo pagrindinės prekės kainos (fiksuota kaina už kintančią kainą, ir atvirkščiai). Prekių apsaugos sandoris paprastai naudojamas apriboti prekės kainos kitimo riziką. Prekių apsaugos sandoriais prekiaujama tiesiogiai (ne biržoje). Pagal sandorį Bankas atsiskaito tik pinigais, o ne fiziškai pristatydamas pagrindinę prekę.

Funkcionavimas ir veikimas įvairiomis rinkos sąlygomis

Rinkos sąlygos		Kaina
Ekonomikos pokyčiai, turintys įtakos pagrindinei priemonei*	Teigiami	↗
	Neigiami	↘
Rinkos lūkesčiai dėl būsimų atitinkamos pagrindinės rinkos permainų*	Teigiami	↗
	Neigiami	↘
Atitinkamai pagrindinei rinkai aktualios naujienos*	Teigiamos	↗
	Neigiamos	↘
Politiniai ir psichologiniai veiksniai*	Teigiami	↗
	Neigiami	↘
*daroma prielaida, kad kitos rinkos sąlygos išlieka tokios pačios ir nėra jokių kitų nepalankių rinkos sąlygų		

Bendroji rizika

- **Kainos rizika**
- **Rinkos rizika**
- **Likvidumo rizika**
- **Valiutos rizika**
- **Palūkanų normos rizika**
- **Sandorio šalies kredito rizika**

Išsamiau žiūrėti 2.1. „Skirtingų rizikos tipų apibrėžimas“

Produktui būdinga rizika

<p>Sandorio šalies kredito rizika – kiekvienos sandorio šalies rizika, kad kita sandorio šalis neįvykdys savo sutartinių įsipareigojimų.</p>
<p>Pagrindinės prekės rizika – prekių apsikeitimo sandorio vertė yra tiesiogiai proporcinga pagrindinių prekių, kurias ypač veikia įvairūs veiksniai – oro sąlygos, pagamintos produkcijos kiekiai ir paklausa rinkoje – kainai.</p>
<p>Kainos kintamumas – jis yra tiesiogiai proporcingas konkrečios pagrindinės prekės kainos kintamumui. Paprastai laikoma, kad prekėms būdingas ypač didelis kintamumas.</p>
<p>Sandorio užbaigimo būdai – sandoris gali būti užbaigtas nesuėjus terminui parduodant arba nuperkant jį iš gamintojo.</p>
<p>Įsipareigojimai ir prievolės – sandorio termino dieną viena iš sandorio šalių sumoka kainų skirtumą.</p>
<p>Maržos reikalavimai – siekiant valdyti kitos sandorio šalies riziką, klientui gali tekti pateikti užstatą. Jeigu apsikeitimo sandorio kaina pakinta nepalankiai klientui, gali būti reikalaujama pateikti papildomą užstatą.</p>

3.6.5. Ateities sandoriai

<p>Bendroji informacija</p> <p><i>Skirta neprofesionaliesiems ir profesionaliesiems klientams</i></p> <p>Ateities sandoris yra standartinės formos sandoris dėl konkretaus pagrindinio turto (akcijos, valiutos, žaliavos ar kt.) pirkimo ir pardavimo už iš anksto sutartą kainą, atsiskaitant ateityje. Ateities sandoriais prekiaujama reguliuojamose tokių sandorių prekybos vietose (angl.: trading venues).</p> <p>Atsižvelgiant į tai, kad prekyba ateities sandoriais gali būti vykdoma ir su svertu, įgalinant Jus prisiimti didesnę poziciją ir/arba daugiau įsipareigojimų, nei galėtumėte, jei vykdytumėte prekybą ateities sandoriais be svertu, palyginus nedidelis teigiamas ar neigiamas pokytis rinkoje gali stipriai paveikti Jūsų investiciją. Todėl prekyba ateities sandoriais yra susijusi su sąlyginai didele rizika. Dėl to, potencialus pelnas gali būti gana didelis, net jeigu investuota suma yra palyginti maža. Jeigu visa Jūsų pozicija maržinėje (angl.: margin) prekyboje ateities sandoriais viršija Jūsų paties indėlį, rizikuojate prarasti sumas, didesnes už savo indėlį.</p>																									
<p>Funkcionavimas ir veikimas įvairiomis rinkos sąlygomis</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Rinkos sąlygos</th> <th></th> <th>Kaina</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td rowspan="2">Ekonomikos pokyčiai, aktualūs pagrindinei finansinei priemonei*</td> <td>Teigiami</td> <td>↗</td> </tr> <tr> <td>Neigiami</td> <td>↘</td> </tr> <tr> <td rowspan="2">Rinkos lūkesčiai dėl būsimų atitinkamos pagrindinės rinkos permainų*</td> <td>Teigiami</td> <td>↗</td> </tr> <tr> <td>Neigiami</td> <td>↘</td> </tr> <tr> <td rowspan="2">Pagrindinei rinkai aktualios naujienos*</td> <td>Teigiamos</td> <td>↗</td> </tr> <tr> <td>Neigiamos</td> <td>↘</td> </tr> <tr> <td rowspan="2">Politiniai ir psichologiniai veiksniai*</td> <td>Teigiami</td> <td>↗</td> </tr> <tr> <td>Neigiami</td> <td>↘</td> </tr> </tbody> </table> <p>*daroma prielaida, kad kitos rinkos sąlygos išlieka tokios pačios ir nėra jokių kitų nepalankių rinkos sąlygų</p>			Rinkos sąlygos		Kaina	Ekonomikos pokyčiai, aktualūs pagrindinei finansinei priemonei*	Teigiami	↗	Neigiami	↘	Rinkos lūkesčiai dėl būsimų atitinkamos pagrindinės rinkos permainų*	Teigiami	↗	Neigiami	↘	Pagrindinei rinkai aktualios naujienos*	Teigiamos	↗	Neigiamos	↘	Politiniai ir psichologiniai veiksniai*	Teigiami	↗	Neigiami	↘
Rinkos sąlygos		Kaina																							
Ekonomikos pokyčiai, aktualūs pagrindinei finansinei priemonei*	Teigiami	↗																							
	Neigiami	↘																							
Rinkos lūkesčiai dėl būsimų atitinkamos pagrindinės rinkos permainų*	Teigiami	↗																							
	Neigiami	↘																							
Pagrindinei rinkai aktualios naujienos*	Teigiamos	↗																							
	Neigiamos	↘																							
Politiniai ir psichologiniai veiksniai*	Teigiami	↗																							
	Neigiami	↘																							
<p>Bendroji rizika</p> <p>Išsamiau žiūrėti 2.1. „Skirtingų rizikos tipų apibrėžimas“</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kainos rizika - Rinkos rizika - Likvidumo rizika - Valiutos rizika - Palūkanų normos rizika <p>Produktui būdinga rizika</p> <p>Pagrindinės finansinės priemonės rizika – pagrindinėms finansinėms priemonėms būdinga rizika aktuali ir ateities sandoriams. Daugiau informacijos apie šią riziką rasite aprašyme apie atitinkamo pagrindinio turto riziką.</p> <p>Svertu rizika – svertas didina investicijos grąžą ir nuostolį. Pavyzdžiui, prekiaujant su svertu 1:10 galima gauti dešimteriopą investicijos prieaugį arba nuostolį. Jeigu investuosime 1 000 EUR su marža 1:10 ir finansinės priemonės</p>																									

vertė padidės arba sumažės 10 %, tai lems atitinkamai 100 % kapitalo prieaugį arba 100 % nuostolį. Tokiu būdu investicija gali sumažėti praktiškai iki nulio. Jeigu finansinės priemonės, į kurią investavome šiame pavyzdyje, kaina sumažės daugiau negu 10 %, mes galiausiai prarasime daugiau nei investavome, ir įsiskolinsime bankui, kad galėtume padengti nuostolį, kuris viršija mūsų nuosavą kapitalą.

Maržos (angl.: margin) rizika – maržinė prekyba reikalauja atidaus ir reguliaraus rinkos stebėjimo ir maržos naudojimo. Jeigu klientas nesugebės laiku sumokėti atitinkamų maržų sumų, bankas galės uždaryti jo atvirąsias pozicijas.

Neriboto nuostolio rizika – esant tam tikroms rinkos sąlygoms, klientas gali patirti neribotų nuostolių ir įsiskolinti bankui, kad padengtų nuostolį, kuris žymiai viršija jo kapitalą.

Kainos nepastovumas – atsižvelgiant į didelę pagrindinio turto rūšių įvairovę ir į kiekvieno iš jų skirtingą likvidumą, kiekvieno atskiro ateities sandorio kainos nepastovumo laipsnis yra skirtingas, tačiau bet kokių atveju, laikoma, kad ateities sandorių bendras kainų nepastovumas yra labai didelis.

Sandorio užbaigimo būdai – ateities sandorius galima užbaigti tik pardavimo ar pirkimo būdu (priklausomai nuo to, ar pradinė pozicija buvo ilga, ar trumpa). Kadangi ateities sandoriais prekiaujama prekybos vietose, prekyba vyksta tik atitinkamos biržos darbo valandomis. Esant tam tikroms rinkos sąlygoms, kai dingsta likvidumas ir nėra nei pirkėjų, nei pardavėjų, sandorio užbaigti nebus galima kol nepagerės rinkos sąlygos.

Įsipareigojimai ir prievolės – jeigu kaina tampa nepalanki klientui, klientui gali tekti papildyti užstatą, atsižvelgiant į maržos reikalavimus. Priešingu atveju, atvirosios kliento pozicijos bus uždarytos.

Maržos reikalavimai – birža, kurioje prekiaujama ateities sandoriais, nustato maržos reikalavimus kiekvienam atskiram ateities sandoriui kaip fiksuotą sumą, o ne kaip procentinį punktą. Pavyzdžiui, E-mini S&P 500 (Dollar) ateities sandoriui, kurio rinkos kaina yra 2 500 USD, o nominali vertė 125 000 USD, maržos reikalavimas yra 4 500 USD vienam sandoriui – tai yra lygu 3,6 % maržos reikalavimui.

3.6.6. Sandoriai dėl kainų skirtumo (CFD)

Bendroji informacija

Skirta neprofesionaliesiems ir profesionaliesiems klientams

CFD yra susitarimas tarp dviejų šalių, t.y. pirkėjo ir pardavėjo, pagal kurį viena iš šalių sumoka kainų skirtumą tarp pagrindinio turto (angl. *underlying asset*) esamos kainos ir pradinės kainos sandorio sudarymo dieną, sandorio sudarymo laiku.

CFD yra išvestinė priemonė, kurios kaina gali būti išvesta iš tokio turto kaip akcijos, akcijų indeksai, biržos prekės ar kitos finansinės priemonės. CFD yra priimtina alternatyva tiesioginei investicijai į pagrindinę priemonę (akcijas, biržos prekių ateities sandorius), kadangi CFD kaina svyruoja lygiai taip pat kaip ir pagrindinio turto kaina. Investuotojas gauna tą patį rezultatą (teigiamą ar neigiamą), kaip ir investavęs tiesiogiai į atitinkamą pagrindinį turtą. Tačiau, skirtingai nei akcijos, CFD nesuteikia nuosavybės teisių į emitentą ar balsavimo teisių jame. Be jau minėtų rizikų, CFD rizikos atitinka akcijų ir ateities sandorių rizikas.

Funkcionavimas ir veikimas įvairiomis rinkos sąlygomis

Rinkos sąlygos		Kaina
Pagrindinės priemonės ekonominė raida (būdinga bendrovei arba pagrindinei priemonei)*	Teigiama	↗
	Neigiama	↘
Rinkos lūkesčiai dėl bendrovės / pramonės šakos / viso ūkio ekonominės raidos*	Teigiama	↗
	Neigiama	↘
Akcijų rinkos bendroji raida*	Teigiama	↗
	Neigiama	↘
Politiniai ir psichologiniai veiksniai*	Teigiama	↗
	Neigiama	↘

* daroma prielaida, kad kitos rinkos sąlygos išlieka tokios pačios ir nėra jokių kitų nepalankių rinkos sąlygų

Bendroji rizika

- **Kainos rizika**
- **Rinkos rizika**
- **Likvidumo rizika**

- Valiutos rizika
- Palūkanų normos rizika
- Sandorio šalies kredito rizika

Išsamiau žiūrėti 2.1. „Skirtingų rizikos tipų apibrėžimas“

Produktui būdinga rizika

Pagrindinė rizika (angl. underlying risk) – pagrindinėms priemonėms būdinga rizika taip pat galioja CFD sandoriams. Išsamesnės informacijos rasite atitinkamo pagrindinio turto rizikos aprašyme.

Sverto rizika – svertas (skolos ir turto santykis) didina investicijų grąžą ir nuostolius. Pavyzdžiui, svertas 1:10 duos dešimteriopą investicijos prieaugį arba nuostolį. Jeigu investuosime 1000 EUR ir finansinės priemonės su svertu 1:10 vertė padidėja arba sumažėja 10 %, tai lems 100 % kapitalo prieaugį arba 100 % nuostolį. Tokiu būdu investicija praktiškai gali sumažėti iki nulio. Jeigu investicijos kaina šiame pavyzdyje sumažės daugiau negu 10 %, mes galiausiai prarasime daugiau negu investavome, ir įsiskolinsime bankui, kad galėtume padengti nuostolį, kuris viršija mūsų kapitalą.

Maržos rizika – maržinė prekyba reikalauja atidaus ir reguliaraus rinkos stebėjimo ir maržos naudojimo. Jeigu klientas nesugebės laiku sumokėti atitinkamų maržos sumų, bankas gali uždaryti jo atvirąsias pozicijas.

Nuostolio rizika – esant tam tikroms rinkos sąlygoms, klientas gali patirti nuostolių ir įsiskolinti bankui, kad padengtų nuostolį, kuris žymiai viršija kliento kapitalą.

Sandorio šalies kredito rizika – tai rizika, kad klientas gali patirti nuostolių, jeigu kita sandorio šalis, kuri yra CFD emitentas, negali įvykdyti savo įsipareigojimų.

„Trumpųjų pozicijų“ rizika – kai kurie CFD gali būti parduodami kaip „trupposios pozicijos“. Jeigu CFD sunku pasiskolinti, iš kliento už tai gali būti imamas skolinimosi mokestis. Jeigu klientas turi „trumpąją poziciją“ ir tuo metu išmokami dividendai ir kitos išmokos, tai už tuos mokėjimus klientas bus atsakingas subjektui, iš kurio pasiskolino priemonę.

Kainos kintamumas – dėl įvairių rūšių pagrindinio turto ir kiekvieno iš jų skirtingo likvidumo, kiekvieno atskiro CFD kintamumas bus labai skirtingas.

Sandorio užbaigimo būdai – iš CFD pozicijos galima pasitraukti tik jį parduodant produkto gamintojui ar iš jo perkant (priklausomai nuo to, ar pradinė pozicija buvo ilgoji, ar trumpoji).

Įsipareigojimai ir prievolės – maržinė prekyba leidžia investuotojams pirkti ir parduoti turą, kurio vertė yra didesnė už jų sąskaitoje turimą kapitalą. Maržinė prekyba yra susijusi su didele rizika jūsų kapitalui, nes nuostolis gali būti didesnis už jūsų pradinę investiciją.

Maržos reikalavimai – kiekvienam CFD maržos reikalavimai yra skirtingi. Pavyzdžiui, jeigu Indekso CFD maržos reikalavimas yra 10 %, tai reiškia, kad jums sąskaitoje reikia turėti ne mažiau kaip 10 % sandorių nominalios vertės, kad galėtume atidaryti ir išlaikyti šią poziciją. Be to, jeigu tikimasi, kad rinkos sąlygos pasikeis, arba koks nors panašus įvykis galės padidinti kintamumą, bankas gali padidinti maržos reikalavimus. Padidinti maržos reikalavimai bus taikomi ir atidarytoms pozicijoms, todėl iš investuotojų gali būti pareikalauta padidinti įdėtas lėšas, kad išlaikytų savo pozicijas atviras.

Finansinių priemonių sudėtinės dalys – CFD kaina svyruoja lygiai taip pat, kaip ir pagrindinio turto kaina. Investuotojas gauna tokį pat rezultatą (teigiamą, arba neigiamą), kaip ir investuotojas į atitinkamą pagrindinį turą, o tai reiškia, kad CFD paveldi visas rizikas, kurias turi pagrindinis turtas.

4. MARŽINĖ PREKYBA (PREKYBA NAUDOJANT SVERTĄ)

Maržinė prekyba arba prekyba naudojant svertą leidžia investuotojui prekiauti finansinėmis priemonėmis neturint visos pinigų sumos. Pakanka, kad investuotojas Bankui pateiktų sąlyginai nedidelį užstatą (lėšas, vertybinius popierius ir pan.). Užstatas laikomas specialioje investuotojui priklausančioje Banko maržinėje sąskaitoje, kuri yra įkeista Bankui. Bankas pinigus iš maržinės sąskaitos grąžina tik įsitikinęs, kad investuotojo įsipareigojimai pagal sudarytus maržinius sandorius įvykdyti. Maržinėje prekyboje finansinės priemonės suėjus terminui neperduodamos, t. y. atitinkamai sandorio šaliai mokamas kainų skirtumas.

Pavyzdžiui, prekyba valiutų rinkoje (FOREX). Jeigu tam tikrai valiutų porai maržos reikalavimas yra 1 proc., tai investuotojas norėdamas pirkti/parduoti 100 000 valiutos vienetų, privalo maržinėje sąskaitoje turėti ne mažiau kaip 1 000 valiutos vienetų. Šiuo atveju investuotojas gal naudoti iki 1/100 svertą.

Maržinė prekyba suteikia galimybę ir gauti didžiulį pelną, ir patirti didžiulius nuostolius, palyginti su investuotu nuosavu kapitalu. Maržinė prekyba yra labai rizikinga, nepriklausomai nuo to, ar investuotojas atitinkamame sandoryje yra pirkėjas ar pardavėjas, bei nepriklausomai nuo to su kokia turto klase yra susiję sudaromi sandoriai. Jeigu rinkos kainos formuosis priešingai investuotojo prisiimtoms pozicijoms, investuotojas gali prarasti ne tik visą investuotą kapitalą, tačiau ir likti skolingas reikšmingą sumą.

Vykdamt maržinę prekybą būtina atidžiai ir reguliariai stebėti rinką ir maržos naudojimo apimtis. Keičiantis sudaryto sandorio vertei, investuotojui taip pat gali kilti pareiga papildyti užstatą. Laiku nepapildžius užstato, investuotojo sudarytas sandoris gali būti nutrauktas, o tai lemtų atitinkamus nuostolius investuotojui.

5. RIZIKOS, SUSIJUSIOS SU PREKYBOS SISTEMOMIS

Šiuo metu visos prekybos sistemos yra daugiau ar mažiau kompiuterizuotos, t. y. pavedimų pateikimas, registravimas, vykdymas ir kiti reikalingi veiksmai vykdomi elektroniniu būdu. Kaip ir kitos elektroninės sistemos, prekybos sistemos darbas laikinai gali sutrikti dėl įvairių nuo Banko nepriklausančių priežasčių. Dėl to gali laikinai sutrikti pavedimų vykdymas, jie gali būtų įvykdomi nepilnai, investuotojas gali negauti būtinos informacijos realiu laiku. Jeigu investuotojas patyrė nuostolių dėl tokio pobūdžio sutrikimų, jis gali tikėtis atgauti tik ribotą nuostolių sumą, kurią tiksliai nustato Bankas, kiti rinkos tarpininkai arba tarpuskaitys įstaigos.

6. RIZIKOS, SUSIJUSIOS SU SANDORIAIS UŽSIENIO RINKOSE

Užsienio rinkas reguliuoja atitinkamos priežiūros institucijos, kurių reikalavimai gali skirtis nuo taikomų Lietuvoje. Dėl to investuotojų apsauga gali ženkliai skirtis nuo Lietuvoje galiojančio apsaugos lygio. Atitinkamai, investuotojai gali patirti papildomų nuostolių dėl tokių reikalavimų skirtumų.

7. ĮSPĖJIMAS DĖL TIKĖTINOS TAM TIKRŲ FINANSINIŲ PRIEMONIŲ GRAŽOS

Finansų rinkos, kurių veikimas pagrįstas tuo, kad vienu investuotojų pelnas padengiamas kitų investuotojų nuostoliu (kiek vienas laimi, tiek kitas pralaimi), neužtikrina kapitalo prieaugio visiems dalyviams. Bendra investuoto kapitalo vertė nekinta, bet yra nuolat paskirstoma rinkos dalyviams (išskyrus tarpininkams sumokėtus komisinius mokesčius). Tokios yra valiutų, opcionų ir ateities sandorių rinkos. Tokiose rinkose ilgalaikėje perspektyvoje tikėtina grąža yra artima nuliui.

8. RIZIKOS, SUSIJUSIOS SU FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ĮKEITIMU IR PASISKOLINTŲ LĖŠŲ INVESTAVIMU

Rinkos rizika: investicijas ar jų dalį finansuojant lėšomis pasiskolintomis iš trečiųjų asmenų, kyla rizika ne tik prarasti nuosavą ir pasiskolintą kapitalą, kuris buvo nukreiptas į atitinkamas investicijas, bet ir patirti papildomų nuostolių dėl to, jog buvo naudojamosi pasiskolintomis lėšomis, pvz., mokant palūkanas už paskolą.

Palūkanos: už pasiskolintas lėšas paprastai reikia mokėti palūkanas. Todėl investuotojas gali prarasti dalį investuotų lėšų ir (ar) patirti papildomų nuostolių, jeigu investicinė grąža būtų mažesnė už paskolos palūkanas.

Užstato vertės rizika: įkeistų finansinių priemonių rinkos vertė gali stipriai svyruoti. Sumažėjus įkeistų finansinių priemonių vertei, kreditorius gali reikalauti padidinti užstatą piniginiiais įnašais ar kreditoriui priimtiniomis finansinėmis priemonėmis. Per nustatytą laikotarpį (kuris gali būti 1 darbo diena) nepadidinus užstato, kreditorius gali nutraukti paskolos sutartį ir padengti savo suteiktą paskolą iš lėšų, gautų pardavus įkeistas finansines priemones, ar nurašydamas lėšas nuo atitinkamos sąskaitos. Jeigu lėšų gautų už parduotas finansines priemones ar lėšų sąskaitose nepakaktų paskolai ir palūkanoms bei kitoms mokėtinoms sumoms padengti, investuotojas liktų skolingas ir privalėtų padengti likusius įsiskolinimus.

Atsižvelgiant į tai, stipriai nukritus įkeistų finansinių priemonių rinkos vertei, investuotojas gali prarasti ne tik įkeistas finansines priemones, bet ir papildomas lėšas. Užstato vertės rizika ypač aktuali, jei įkeičiamos nelikvidžios finansinės priemonės, kadangi jų rinkos kaina gali stipriai svyruoti. Atpirkimo (*repo*) sandoriai ekonomine ir rinkos prasme yra paskolos su finansinių priemonių įkeitimu, kurių metu iš investuotojo nupirktos finansinės priemonės yra laikomos užtikrinimo priemone.